

Список використаних джерел:

1. Про Стратегію сталого розвитку: Указ Президентів від 12.01.2015 р. № 5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 22.08.2018).
2. Червякова О.Б. Антикоруційні стандарти державної служби. *Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу»* : тези доп. Всеукр. форуму вчених-адміністративістів, м. Запоріжжя, 21 квіт. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 171–173.
3. Тарасов А.А. Понятие «антикоррупционный стандарт» применительно к системе уголовного судопроизводства. Материалы международной научно-практической конференции «Проблемы противодействия преступности в современных условиях», 16–17 октября 2003 г. Часть I. Уфа: РИО БашГУ, 2003. URL: <http://kalinovskiy-k.narod.ru/b/ufa20034/23.htm> (дата звернення: 12.02.2019).
4. Коруційні ризики в базових провадженнях: кримінальний процес (досудова та судова стадія), цивільний процес, господарський процес, адміністративний процес. Технічний документ – аналітичний звіт за результатами соціологічних досліджень. URL: <https://minjust.gov.ua/file/2162>. 193 с. (дата звернення: 12.02.2019).
5. Национальный доклад о противодействии коррупции «Наш долг – служение народу». URL: <http://kyzmet.gov.kz/ru/kategorii/nacionalnyy-doklad-o-protivodeystvii-korrupcii> (дата звернення: 12.02.2019).
6. Закон РК «О противодействии коррупции». URL: http://economy.gov.kz/ru/kategorii/zakon-respubliki-kazahstan-o-protivodeystvii-korrupcii?theme_version=mobile (дата звернення: 12.02.2019).
7. Методические рекомендации по разработке антикоррупционных стандартов. URL: <http://kyzmet.gov.kz/ru/pages/metodicheskie-rekomendacii-po-razrabotke-antikorrupcionnyh-standartov> (дата звернення: 12.02.2019).
8. Про затвердження Порядку підготовки, подання антикоруційних програм на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження : рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 08.12.2017 № 1379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-18#n13> (дата звернення: 12.02.2019).

УДК 342.95:340.141+346.545+339.56

ПАСІЧНИК В.В.

ПОНЯТТЯ ЗВИЧАЮ В КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті автором досліджуються поняття недобросовісної конкуренції за законодавством України та міжнародної конвенції; розкривається зміст категорії «недобросовісна конкуренція» згідно з чинним законодавством; наводиться загальна характеристика категорії «звичай», зокрема звичаю ділового обороту в юридичній науці; досліджуються закладені у визначенні недобросовісної конкуренції терміни «торгові чесні звичаї», «чесні звичаї»; пропонуються шляхи покращення правового забезпечення здійснення органом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – Антимонопольним комітетом України захисту суб'єктів господарської діяльності України від проявів недобросовісної конкуренції іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Ключові слова: *недобросовісна конкуренція, зовнішньоекономічна діяльність, суб'єкт господарської діяльності України, іноземний суб'єкт господарської діяльності, звичай, чесні звичаї, торгові чесні звичаї, орган державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, Антимонопольний комітет України.*

© ПАСІЧНИК В.В. – аспірант кафедри державно-правових та галузевих правових дисциплін (Київський університет права Національної академії наук України)

В статье автором исследуются понятия недобросовестной конкуренции по законодательству Украины и международной конвенции; раскрывается содержание категории «недобросовестная конкуренция» согласно действующему законодательству; приводится общая характеристика категории «обычай», в частности обычая делового оборота в юридической науке; исследуются заложенные в определении недобросовестной конкуренции термины «торговые честные обычаи», «честные обычаи»; предлагаются пути улучшения правового обеспечения осуществления органом государственного регулирования внешнеэкономической деятельности – Антимонопольным комитетом Украины защиты субъектов хозяйственной деятельности Украины от проявлений недобросовестной конкуренции иностранных субъектов хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: недобросовестная конкуренция, внешнеэкономическая деятельность, субъект хозяйственной деятельности Украины, иностранный субъект хозяйственной деятельности, обычай, честные обычаи, торговые честные обычаи, орган государственного регулирования внешнеэкономической деятельности, Антимонопольный комитет Украины.

In the article the author investigates the concept of unfair competition under the legislation of Ukraine and the international convention; the content of the category “unfair competition” is disclosed in accordance with the current legislation; the general characteristic of the category “custom”, in particular the usual and customary business practices in legal science, is given; the terms “trading honest customs”, “honest customs” in the definition of unfair competition are investigated; the ways of improving the legal ensuring of implementation by the regulatory authority of foreign economic activity – the Antimonopoly Committee of Ukraine of protection of the subjects of economic activity of Ukraine from unfair competition of foreign business entities are offered.

Key words: unfair competition, foreign economic activity, business entity of Ukraine, foreign business entity, custom, honest customs, trading honest customs, state regulatory authority of foreign economic activity, Antimonopoly Committee of Ukraine.

Вступ. Приєднання нашої держави до Світової організації торгівлі та підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом (ЄС) та Україною зумовило низку проблем, які підлягають вирішенню. Однією з таких проблем стало посилення розвитку недобросовісної конкуренції між суб'єктами господарської діяльності України та іноземними суб'єктами господарської діяльності у разі здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності в Україні та на міжнародному рівні. З метою подолання цієї проблеми в Україні законодавцем була сформована законодавча база, спрямована на розвиток добросовісної конкуренції в сфері зовнішньоекономічної діяльності та недопущення проявів недобросовісної конкуренції на товарному ринку України.

Натепер правила поведінки в економічній конкуренції суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності у разі здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності, які мають відповідати торговим та іншим чесним звичаям, не закріплені законодавчо та не визначені в правових документах уповноваженого органу – Антимонопольного комітету України в цій сфері. Тому досить часто Антимонопольний комітет України як орган державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у своїй адміністративно-процедурній діяльності стикається з проблемою визначення актів у економічній конкуренції суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності як таких, що відповідають чи суперечать торговим та іншим чесним звичаям у зовнішньоекономічній діяльності.

Сутність недобросовісної конкуренції нині часто розглядається науковцями у своїх працях. Серед авторів спеціальних досліджень цього питання слід згадати таких вітчизняних та зарубіжних учених, як: Т. Акімова, Г. Андрощук, О. Безух, О. Джуринський, Ю. Журик, І. Коваль, Н. Корчак, С. Кузьміна, В. Кулішенко, О. Мельниченко, О. Нагорний, І. Невінчаний, С. Онопрієнко, Н. Саніахметова, К. Тотьєв, І. Фомін, П. Харченко, С. Шкляр, І. Шуміло, В. Єременко та ін. Зокрема, О. Безух приділяв належну увагу питанню захисту від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності. О. Джуринський у своїй роботі досліджував цивільно-правовий аспект захисту від недобросовісної конкуренції. І. Коваль приділяла увагу праву на ділову репутацію суб'єктів господарювання і його позасудовий захист від неправомірного використання.

П. Харченко вивчав адміністративно-правові заходи забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції в діяльності органів Антимонопольного комітету України. В. Кулішенко у своєму дослідженні розкривала питання захисту від неправомірного використання ділової репутації суб'єктів господарювання у конкуренції. Однак у сфері зовнішньоекономічної діяльності поняття звичаю в контексті визначення недобросовісної конкуренції вченими недостатньою мірою досліджувалися, що й підтверджує актуальність вибраної теми статті.

Постановка завдання. Мета статті – з'ясувати сутність звичаю в контексті визначення недобросовісної конкуренції в сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також запропонувати шляхи покращення правового забезпечення здійснення Антимонопольним комітетом України як органом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності захисту суб'єктів господарської діяльності України від проявів недобросовісної конкуренції іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Результати дослідження. Сутність недобросовісної конкуренції на тепер визначається в Паризькій конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року, Господарському кодексу України, Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Відповідно до ст. 10 bis Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року актом недобросовісної конкуренції вважається будь-який акт конкуренції, що суперечить чесним звичаям у промислових і торговельних справах [1]. Положення Господарського кодексу України під недобросовісною конкуренцією визначають: *будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності* [2]. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» недобросовісну конкуренцію розуміє як *будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності* [3]. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» під недобросовісною конкуренцією у разі здійснення зовнішньоекономічної діяльності розуміє: здійснення демпінгового імпорту, до якого застосовуються антидемпінгові заходи; здійснення субсидованого імпорту, до якого застосовуються компенсаційні заходи; здійснення інших дій, що законами України визнаються недобросовісною конкуренцією [4].

Зважаючи на вищевикладене, зазначимо, що в поняття недобросовісної конкуренції закладені такі категорії, як: «торгові чесні звичаї» та «чесні звичаї». Однак, на жаль, будь-яких чітких законодавчих визначень таких термінів у сфері зовнішньоекономічної діяльності законодавець не передбачив. Цивільний кодекс України містить лише загальне поняття звичаю, зокрема звичаю ділового обороту, під яким розуміє правило поведінки, яке не встановлене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері цивільних відносин [5].

В юридичній літературі В. Котюк під правовим звичаєм розуміє історично зумовлене неписане правило поведінки людей, яке ввійшло в звичку через багаторазове його застосування протягом тривалого часу життя суспільства [6, с. 36]. В. Копейчиков під правовим звичаєм закріплює правило поведінки, яке складалося стихійно протягом тривалого часу і стало звичкою людей, ухвалене й охороняється державою [7, с. 164]. Н. Пархоменко звичай визначає як: правило поведінки загального характеру, яке внаслідок багаторазового використання протягом тривалого часу увійшло в звичку людей і виконується не через примус, а через психічне переконання. Це соціальна норма, що регулює поведінку суб'єктів суспільних відносин [8, с. 372]. Під звичаєм ділового обороту С. Погрібний розуміє правило поведінки, яке є усталеним для певної сфери цивільних відносин, не встановлене в акті цивільного законодавства або договорі між сторонами та часто застосовується у певній сфері ділового обороту для регулювання підприємницької діяльності незалежно від того, чи закріплене це правило у певному документі [8, с. 372].

У французькому праві вони встановлюються судовою практикою емпіричним шляхом і залежать у кожному конкретному випадку від обставин справи [9, с. 25]. В Україні визначення поведінки суб'єкта господарської діяльності України та іноземного суб'єкта господарської діяльності протиправною та такою, що суперечить звичаям у разі здійснення зовнішньоекономічної діяльності належить уповноваженому органу державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – Антимонопольному комітету України.

У сучасній юридичній науці О. Безух вважає недоцільним використання в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» поняття звичаю, зокрема звичаю ділового обороту, та пропонує передбачити в правових актах України термін «ділова звичка». На відміну від конкурентного законодавства України, в конкурентному законодавстві Сполучених Штатів Америки застосовується термін «торгова звичка».

Дослідник зазначає, що поняття звичаю, яке застосовується в Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції», потребує тривалого часу існування правовідносин, постійності їх дотримання, визначеності, що не має сенсу в торговому обороті та, відповідно, в конкуренції, умови якої постійно змінюються, необхідно ввести до правових актів поняття ділової звички. При цьому під діловою звичкою пропонує розуміти будь-яку практику або порядок ділових відносин, виконання яких у тих чи інших місцях, професії або сфері діяльності носить настільки постійний характер, що виправдовує очікування їх виконання у зв'язку зі здійсненням певної господарської діяльності [10, с. 1].

В. Кулішенко при цьому зазначає, що звичаї ділового обороту мають свої «плюси» і «мінуси». До «плюсів» звичайних правил відноситься, зокрема, їх близькість до практики, до «мінусів» – неузгодженість, розрізненість окремих звичаїв, труднощі розпізнавання і доведення, стихійність і тривалість формування, а також велика інерційність. Дієвість звичаїв перевіряється практикою, оскільки добровільне дотримання їх заінтересованими особами підтверджує їх необхідність і є передумовою їх нормального функціонування [11, с. 34].

Вважаємо за доцільне застосування в чинному конкурентному законодавстві України категорії «звичаї», оскільки це дає можливість нашій державі Україні виконувати свої зобов'язання перед іншими країнами-партнерами. Адже, як вбачається з положень Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року, застосування такого терміна в сфері захисту економічної конкуренції, зокрема недобросовісної конкуренції, в більшості країн має місце з метою закріплення належного законодавчого забезпечення захисту суб'єктів господарської діяльності від актів недобросовісної конкуренції іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Щодо закладених у визначенні недобросовісної конкуренції категорій «чесні звичаї» та «торгові чесні звичаї» зазначимо таке.

О. Мельниченко наголошує, що запровадження поняття «чесні звичаї у підприємницькій діяльності» в українському законодавстві та праві є надзвичайно важливим кроком у розбудові в Україні системи захисту добросовісної конкуренції [12, с. 237].

У Франції, приміром, застосування чесних звичаїв здійснюється у будь-якій сфері підприємницької діяльності. Як зазначає В. Єременко, в основі поняття робляться посилення на межі правильного і розумного суперництва, звичаї, що відповідають здійсненню чесної та розумної торгівлі, правила професійної діяльності, закріплені у статутах професійних союзів, положеннях у ст. 10(5) Паризької конвенції [9, с. 25].

Тому вважаємо, що трактування поняття «чесні звичаї» в сфері захисту економічної конкуренції в кожній державі відрізняється, оскільки чесні звичаї за своєю правовою природою можуть бути несхожими в різних країнах та неоднаковими в межах однієї.

На думку Ю. Журика, термін «чесні звичаї» відповідає відомому в цивільному законодавстві принципу «віри та довіри», згідно з яким за браком законодавчих або договірних положень зобов'язання має бути виконано відповідно до традиційних для цього типу відносин вимог. Однак у межах національного законодавства складно визначити, що таке «чесні звичаї», адже не склалася певна практика такої поведінки, а запропонувати перелік таких дій неможливо, оскільки вони різняться залежно від сфери застосування та можуть з часом змінюватись. Іншими словами, слід застосовувати аналогії з уже відомими «добропорядними діями» та спиратися на висновки експертів [13, с. 11].

Щодо розуміння поняття «торговий чесний звичай» у зовнішньоекономічній діяльності зазначимо, що в цій сфері під торговим чесним звичаєм необхідно розуміти неписані правила поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, якими такі суб'єкти керуються та яких дотримуються у разі здійснення господарської діяльності як на митній території України, так і за її межами.

Окрім цього, звернемо також увагу на положення ст. 7 Цивільного кодексу України. Ст. 7 згаданого Закону передбачає, що звичай може бути зафіксований у відповідному документі [5].

У вітчизняній юридичній літературі присутня думка, що звичаї ділового обороту, які складаються в Україні, потребують узагальнення й уніфікації, оскільки вони набувають загальності, а тривалість їх застосування триває. Йдеться не про механічну констатацію стихійно усталених звичаїв. Уніфікація звичаїв ділового обороту припускає їх систематизацію, упорядкування сформованих правил, надання їх сукупності внутрішньо погодженого характеру, в результаті чого розрізнені звичаї неминуче трансформуються певною мірою в якісно інше утворення. Це необхідно і для активного впливу на наявну практику, модифікацію її з урахуванням балансу інтересів учасників ділового обороту. Постійне і широке дотримання зводів подібних правил сприятиме

становленню або закріпленню положень, що містяться в них, як звичаї, що є підставою для їх застосування судами [11, с. 34]. При цьому В. Кулішенко вважає, що правила, торгові й інші чесні звичаї у підприємницькій діяльності на певному ринку можуть бути встановлені в актах саморегулювання діяльності суб'єктів господарювання, локальних актах, зокрема, що визначають вимоги соціальної відповідальності підприємців [11, с. 33–34].

Закріплення, на нашу думку, в Україні в правовому документі уповноваженого органу державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – Антимонопольного комітету України правил поведінки у економічній конкуренції суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності у разі здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності, що відповідають торговим та іншим чесним звичаям, надало б можливість такому органу ефективніше здійснювати захист суб'єктів господарської діяльності України у відносинах з іноземними суб'єктами господарської діяльності.

Висновки. З огляду на вищевикладене, вважаємо за необхідне відзначити, що використання терміна «звичай» у Господарському кодексі України та Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» викликає великі труднощі під час застосування органом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності цього терміна у своїй адміністративно-процедурній діяльності. Тому з метою правильного трактування Антимонопольним комітетом України актів економічної конкуренції суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності як таких, що суперечать/відповідають торговим та іншим чесним звичаям у зовнішньоекономічній діяльності, необхідно в ст. 1 спеціального Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» закріпити поняття звичаю, зокрема звичаю ділового обороту з подальшим передбаченням таким державним органом в інформаційному листі, рекомендаційному роз'ясненні правил поведінки у економічній конкуренції, яких суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають завжди дотримуватись під час здійснення ними господарської діяльності як на території України, так і за її межами.

Пропонуємо в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» закріпити таке визначення поняття звичаю ділового обороту: «Звичай ділового обороту – загальноприйняте неписане правило поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в економічній конкуренції, що склалося внаслідок багатократного повторення його застосування у разі здійснення такими суб'єктами господарської (підприємницької) діяльності з постачання/надання на митну територію України або за її межі відповідних товарів/послуг». Закріплення в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» поняття звичаю ділового обороту з подальшим передбаченням органом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – Антимонопольним комітетом України в інформаційному листі, рекомендаційному роз'ясненні правил поведінки в економічній конкуренції суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності у разі здійснення ними зовнішньоекономічної діяльності, що відповідають торговим та іншим чесним звичаям, покращить правове забезпечення, полегшить і дасть можливість ефективніше здійснювати таким державним органом захист суб'єктів господарської діяльності України від проявів недобросовісної конкуренції іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123 (дата звернення: 18.02.2019).
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144.
3. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр> (дата звернення: 18.02.2019).
4. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 18.02.2019).
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV / Верховна рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
6. Котюк В.О. Теорія права: курс лекцій : навчальний посібник для юридичних факультетів вузів. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

7. Загальна теорія держави і права / за редакцією академіка АПрН України, доктора юридичних наук, професора В.В. Копейчикова. Київ : Юрінком, 1997. 320 с.
8. Енциклопедія цивільного права України / відп. ред. Я.М. Шевченко; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ : Ін Юре, 2009. 952 с.
9. Еременко В.И. Пресечение недобросовестной конкуренции по французскому праву. *Вопросы изобретательства*. 1990. № 4. С. 22–28.
10. Безух О.В. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Донецьк, 2001. 19 с.
11. Кулішенко В.С. Ознаки недобросовісної конкуренції. *Підприємництво, господарство і право*. 2004. № 9. С. 32–35.
12. Мельниченко О.І. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики* : зб. наук. статей / за ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. С. 233–263.
13. Журик Ю.В. Поняття та види недобросовісних дій у конкуренції. *Предприимательство, хозяйство и право*. 2000. № 2. С. 10–12.

УДК 339.186

ПОВИДИШ В.В.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

У статті розглянуті особливості адміністративно-правових відносин у сфері електронних публічних закупівель. Уточнено відмежування адміністративно-правових відносин у цій сфері від відносин, до яких застосовується приватноправовий метод регулювання. Розглянуто особливості статусу основних суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Ключові слова: публічні закупівлі, електронна система закупівель, замовник, учасник процедури закупівлі.

В статье рассмотрены особенности административно-правовых отношений в сфере электронных публичных закупок. Уточнено отмежевание административно-правовых отношений в данной сфере от отношений, к которым применяется частноправовой метод регулирования. Рассмотрены особенности статуса основных субъектов административно-правовых отношений.

Ключевые слова: публичные закупки, электронная система закупок, заказчик, участник процедуры закупки.

The article deals with the features of administrative law relations in the sphere of electronic public procurements. Demarcation between administrative law relations and relation regulated under private law methods has been refined. Specifics of the status of main subjects of the administrative law relations have been examined.

Key words: public procurements, electronic system of procurements, purchaser, participant of the procurement procedure.

Сфера публічних закупівель є однією зі сфер публічного адміністрування, що зазнає найбільш динамічних змін останніми роками. У межах реформування було ґрунтовно перероблено нормативно-правове забезпечення, створено електронну систему закупівель, що дало змогу

© ПОВИДИШ В.В. – аспірант кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)